



AANTEKENINGEN OMTRENT EENIGE DORDRECHTSCH E SCHILDERS.

DOOR

G. H. VETH.

XXXIX.

PIETER HERMAN SZ. VERELST EN ZIJNE ZONEN.



IN het schilderregister van Dr. JAN SYSMUS leest men ¹⁾ *Verelst. Haegh. Conterfeiter. Boertjes. Hiet Symon.* Hierbij teekent Dr. BREDIUS aan *Hier is onze vriend weer deerlijk in de war. Over Pieter Verelst en diens zonen Herman en Simon* ²⁾ *zal de Heer Veth in Oud-Holland berichten.*

De aanleiding tot dit bericht was, dat de Heer BREDIUS op mijne vraag, of hij ook eenige aantekeningen over PIETER VERELST had verzameld, de goedheid had mij al zijne aantekeningen omtrent PIETER en HERMANUS VERELST ten gebruike af te staan.

Wat ik in de volgende bladzijden over deze beiden heb kunnen mededeelen, ben ik dan ook grootendeels aan zijne aantekeningen verschuldigd en zijn deel hieraan wordt nog vermeerderd, doordat ook de in OBREEN's Archief voorko-

¹⁾ O. H. 1894, bl. 167.

²⁾ Ofschoon SIMON noch door geboorte, noch door werkzaamheid aldaar, tot de Dordr. schilders behoort, heb ik gemeend, naar aanleiding deze belofte, hetgeen ik van hem wist hier ook te moeten mededeelen.

mende *Uittreksels van de Haagsche Schilderboeken*, waaraan ik verschillende bijzonderheden ontleende, meerendeels door hem zijn bezorgd.

Evenals bij Dr. SYSMUS bestaat bij de verschillende schrijvers omtrent deze schilders groote verwarring.

VAN GOOL, die wanneer hij de Haagsche Schilderboeken die ten zijnen dienste stonden goed had geraadpleegd, beter had kunnen weten, maakt PIETER, HERMAN en SYMON tot broeders. IMMERZEEL volgt hem hierin en geeft verder eenige verwarde berichten, terwijl KRAMM, die door het Manuscript van TERWESTEN beter omtrent de familieverhouding ingelicht was, ons enkele zekere berichten daaruit ten beste geeft, maar toch de verwarring door zijn voorgangers gesticht niet geheel kon ophelderen.

Met de mij ten dienste staande hulpmiddelen heb ik getracht in die duisternis het noodige licht te ontsteken, ofschoon er hier en daar nog altijd vraagteekens zullen blijven staan.

De naam VERELST schijnt in Dordrecht in het laatst der 16^e en de eerste helft der 17^e eeuw ruim vertegenwoordigd te zijn geweest.

Op de lijst der ingekomenen in het St. Lucasgilde aldaar¹⁾ vindt ik van 1585 tot 1638 niet minder dan 6 leden van dien naam en zeker zullen wel niet allen die hem voerden lid van dit gild zijn geweest.

De laatst ingekomene is onze PIETER; de aantekening luidt:

Den 12 July 1638 is in 't schildersgilt gecoomen Pieter Hermense Verelst noch jonck gesel zijnde ende is van den eersten eet en heeft het gilt gecoft voor 2 engelsche nobels.

Uit deze aantekening volgt:

dat hij, de som betalende die een stadgenoot, geen zoon van een lid zijnde, verschuldigd was, te Dordrecht moet zijn geboren; dat hij, daar hij om lid te worden den ouderdom van 20 jaar moest hebben bereikt, niet na 1618 kan zijn geboren, en dat hij nog ongehuwd was.

Wanneer en waar hij gehuwd is heb ik evenmin als den tijd zijner geboorte in de Dordsche registers kunnen vinden.

Maar toch is de tijd van zijn huwelijk bij benadering te bepalen door eene aantekening voorkomende in het doopboek der Hervormde gemeente te Dordrecht vermeldende dat op 14 Januari 1643 werd gedoopt een kind van PIETER VERELST en ADRIANA VAN GESEL²⁾ dat den naam van HELENA ontving. Daar

¹⁾ Obreen Arch. D. I bl. 182 en volg.

²⁾ VAN GESEL was een toenmaals te Dordrecht bekende naam. CORNELIS VAN GESEL was het eerste kind dat in 1572, na de predikatie onder den Lindenboom van de Kloveniersdoele werd gedoopt. (Zie BALEN, bl. 1063).

zijn zoon HERMAN ouder was en PIETER in 1638 nog jong gezet heet, moet zijn huwelijk met ADRIANA VAN GESEL omstreeks 1640 hebben plaats gehad.¹⁾

Uit het bovenstaande blijkt dat VERELST in Januari 1643 nog te Dordrecht woonde; maar kort daarna verhuisde hij naar 's Gravenhage. Immers vindt men in het *Kladboek* van 't St. Lucasgilde aldaar: *Verelst, schilder woont omtrent de huysinge van Jan van Goyen, over de bleykerye, heeft beloofd het gilde te voldoen, Rest den 14 April 1643.*

Hoewel deze aanteekening aan duidelijkheid te wenschen overlaat, volgt er toch uit dat hij op den vermelden datum reeds te 's Gravenhage woonde.

Eene acte, gepasseerd den 11 Maart 1644, bevestigt zijne vestiging aldaar, en wijst tevens nog op zijne vroegere woonplaats. In die acte *bekent Sr Pieter Verelst, Konstmeester ende schilder in den Hage aen den Heer Gozewinus Hoeffslager, Raet in Wetten te Dordrecht bij acte van 25 April 1643, geobligiert te zijn..... en zoo spoedig mogelijk aen zijn daerin genoemde verplichtingen te zullen voldoen.* (Not. J. KIP. 's Hage.)

Welke verplichtingen dit waren blijkt niet, misschien betroffen zij het maken van eenig schilderwerk; maar zij kunnen ook wel van geldelijken aard zijn geweest, want zoo als verder blijken zal, was het met 's mans finantien niet best gesteld.

Intusschen had hij zich nu voor goed in den Haag gevestigd, want den 10 Juli 1644 deed hij den eed als burger aldaar en den 5^{en} April 1645 werd hij als schutter beëdigd.

Voordeelig schijnt het hem in zijne nieuwe woonplaats niet te zijn gegaan, want telkens werd hij wegens schuld aangesproken; zoo 5 December door ENGEL WESTERHOUT, 2 Oct. door CLAES PANEEL, *syde laekenvercooper*, 17 Sept. 1649 door HENDR. MOLENIJSER *Chirurgyn* voor *f* 47.— *over verdient salaris en loon en twee jaren schreus volgens 't register*, en 9 Nov. 1649 door denzelfden waarschijnlijk omdat hij het bovengenoemde nog niet had voldaan.

In 1647 komt hij voor als kooper van een stukje van JAN MIENSE MOLENAER, voor *f* 37. 10 st. Daar zijne finantieele omstandigheden wel niet toelieten voor zich zelf schilderijen te koopen, zal dit als lasthebber zijn geweest.

Ook met de betaling der huurpenningen was hij niet geregeld, zooals uit

1) Uit dit huwelijk werden 3 kinderen geboren en wel:

HERMANUS geb. te Dordrecht? 1641 of 1642.

HELENA gedoopt te Dordrecht 14 Januari 1643.

SIJMON gedoopt te 's Hage 21 September 1644.

WILHELMUS gedoopt als voren 26 October 1646.

JOHANNES gedoopt id. 29 October 1648.

ISABELLA gedoopt id. 26 Juni 1650.

En twee kinderen ged. id. 28 Juni 1651 die de namen van WILLEM en JACOB JOHANNES ontvingen.

het volgende is op te maken. In dato 9 Sept. 1651 *Compareerde ter camere van schepenen van 's Gravenhage, Pieter Verelst, Mr. schilder woonende alhier, clagende dat hij, zijn huisvrouw gelijgende naar Amsterdam, hem bij eenen Willem Drijffhoudt ende den Notaris Duercandt, van welcke hij sijne huysinge in huijre was bewoonende, hem tot groot nadeel van zijn goeden naem en faem en crediet was naergegeven dat hij was defailjant..... en banquerot gespeett gelijk sulks claerlijk was blijkende bij onderteekeninge van seckeren regte aen den gerechte gepresenteert enz.* VERELST verklaart daarentegen gaarne en prompt zijne huurpenningen te willen betalen, waarmede de HH. DRIJFFHOUDT en DUERCANDT genoegen namen.

Den 17 October 1651 werden *ten versoecke van Pieter Verelst op de groote markt alheijr* ('s Gravenhage) *aen schilderijen vercoft voor de somma van £ 2128 — 8 — 8.* — Waarschijnlijk heeft deze verkoop gelegenheid gegeven tot afdoening van schulden en voor eenigen tijd den geldnood gestuit.

In de St. Lucasgilden waren van ouds verschillende ambachten vereenigd waarvan velen niet tot de kunstvakken konden worden gerekend. Wel behoorden de schilders overal daartoe in de eerste plaats; maar terwijl in sommige van die gilden o. a. tinnegieters, lantaarnmakers, glazenmakers, leemplakkers enz. waren opgenomen behoorden in andere weder boekbinders, boekverkoopers en plateelbakkers tot dit gild.

Sommige dezer vakken waren vroeger werkelijk kunstvakken geweest; maar door den loop der tijden, tot gewone handwerksvakken vervallen. Hierdoor voelden de eigenlijke kunstbeoefenaars zich daarin niet meer op hunne plaats en hadden zij in verschillende steden gepoogd zich af te scheiden en was hun door den magistraat vergund zich tot afzonderlijke confrerïen te vormen.

Te 's Gravenhage had zich in den laatsten tijd ook eene dergelijke beweging geopenbaard die in 1656 tot eene daad kwam.

Onder de 48 personen die op den 16 October van dit jaar, ter vergadering in de Herberg het Hof van Holland werden ontboden om mede te werken tot de oprichting eener nieuwe Confrerie bestaande uit de meester Schilders, Glaschrijvers, Beeldhouwers en Plaatsnijders, behoorde ook PIETER VERELST, en daar reeds in 1642 te Dordrecht, en dus nog tijdens zijn verblijf aldaar, een dergelijke afscheiding en oprichting eener Confrerie had plaats gehad, mag men aannemen dat hij tot diegenen zal hebben behoort die in deze zaak groot belang stelden en dat hij de beweging krachtig zal hebben gesteund.

Den 19 Febr. 1657 wordt door PIETER VERELST een huis gehuurd staande in het Juffr. Idastraatje, voor 4 jaar à f 170 's jaars.

Het is mij onbekend wanneer zijne echtgenoot ADRIANA VAN GEZEL is overleden; maar in het trouwboek der Groote Kerk te 's Gravenhage vindt men op 16 September 1657 de volgende aanteekening:

*Pieter Verelst wedr met Juffr. Elisabeth Scholts j. d.
Getrouwt 30 Sept. door D^s Lotius.*

Volgens Art. 19 van den Gildebrief der Haagsche Schilders Confrerie¹⁾ moesten de leden die schilders waren, ter versiering der Gildekamer *een stuck schilderije van yeders eygen handt naer hun beste vermogen geschildert* leveren. VERELST (hier VAN DER ELST genoemd) voldeed den 26 October 1657 aan deze verplichting daar hij *een stuckie schilderije inhoudende eenige Tabak drinkers ter camere deed brengen van sijn hant gemaect en bij hem geset op f 50 — 0 — 0.*²⁾

Zulk een schilderij mocht door den maker voor een ander worden ingewisseld, mits dit was van geen mindere waarde. Van dit verlof werd door hem den 19 November 1659, volgens een bijgevoegde aanteekening, gebruik gemaakt; wat de voorstelling van dit in de plaats gegeven stuk was wordt daarbij niet vermeld.

VERELST schijnt omstreeks dezen tijd een aantal leerlingen te hebben gehad. Als een aardig staaltje hoe het in die leerplaats toeging kan het volgende dienen.

Zekeren HENDRIK MONIJ, leerling van VERELST, legt in diens tegenwoordigheid, ten verzoeke van ANDRIES DE HAAN, schilder, den 19 November 1657 ten overstaan van den Notaris VALETTE te 's Gravenhage eene attestatie af, die ik hier verkort laat volgen. Omstreeks vijf maanden geleden was op den winkel van PIETER VERELST, Mr. schilder, kwestie ontstaan tusschen de leerlingen OTTO OYENS en GABRIEL SIERICK, waarbij de eerste den anderen met een stok op het hoofd sloeg, hem verscheidene builen toebrengende.

VERELST op den winkel komende, bestrafte OYENS daarover, terwijl een der leerlingen, ANTHONY DE HAEN, voor zijn eigen ezel zittende, hem eveneens het onbetamelijke zijner handelwijs onder het oog bracht. OYENS hierover in drift ontstoken zeide dat deze zich daarmede niet had te bemoeien, terwijl zijne woede ten top steeg toen hij bemerkte dat men intusschen zijn maatstok had gebroken. Hij zeide dat het een schelm was die het gedaan had, waarop al de leerlingen ieder voor zich al lachende zeiden: ik heb het gedaan, en dit gezamenlijk herhaalden met de vraag: Zijn wij dan altemaal schelmen? MONIJ en DE HAEN

¹⁾ Obreen Arch. D. IV bl. 52.

²⁾ Obreen Arch. D. IV bl. 128.

herhaalden later nog eens al lachende, ik heb het gedaan, wilt gij nu ons ook slaan? OYENS verklaarde zich daarop bereid om met beide te vechten; maar zich bedenkende noodde hij alleen DE HAEN uit tot een tweegevecht met messen of degens, en deze het altijd als kortswijl opnemende verklaarde zich daartoe bereid. Na vele besprekingen over de vraag welke wapens men zou kiezen en waar het gevecht zou plaats hebben, zei DE HAEN al spottende, dat hij bij een zwaartveger twee mooie nieuwe degentjes had gezien, en noodigde OYENS uit die te samen te gaan bezichtigen; maar OYENS weigerde dit, zeggende dat hij niet met zijn vijand samen wilde gaan. Een andere leerling, HERMANUS GREVENBROECK zeide al spottende, „jongens gij zult elkander zeer doen” en al de leerlingen, de zaak slechts als jokkernij opvattende, begonnen daarom te lachen. Alleen OYENS bleef ernstig verstoord. Zekere BROENS en BROWNE verklaarde nog dat OYENS bij hem op het Binnenhof was gekomen en hem verzocht heeft zijn degen te mogen leenen om daarmede met DE HAEN te gaan vechten, waarop deze dit weigerende gezegd had *ik ben een soldaat en leen niemand mijne degen, wilt gij er een hebben gaat bij den zwaartveger.*

Dat deze verklaring omstreeks 5 maanden na het gebeurde werd verlangd doet vooronderstellen, dat deze zaak nog later moeilijkheden heeft veroorzaakt.

Van al deze leerlingen is ANTHONIJ DE HAEN¹⁾ de eenige die ik later als fjnschilder genoemd vond.

VERELST had voor ANDRIES DE HAEN, vader van ANTHONIJ, een familiestuk geschilderd bevattende de portretten van gemelden DE HAEN met diens huisvrouw en kinderen. Over den prijs van dit stuk ontstond een verschil dat in November 1657 voor schepenen van 's Gravenhage werd gebracht. Deze gelasten dat het schilderij zou worden bezorgd *ter camerè vnn schepenen om aldaer by Deken en Hoofdman van de confrerie van 't St. Lucasgilde gevisiteert geexamineert en oock getauxseert te worden.* Nadat dit onderzoek had plaats gehad, werd den 19 December uitspraak gedaan, waarbij de waarde van het stuk werd gesteld op f 185, welke som door DE HAEN moest worden betaald, na aftrek van hetgeen hij al reeds aan VERRLST had voorgesloten, terwijl ieder van hen aan de confrerie moest betalen een *Rixdaelder.*

In 1659 werd VERELST uit zijn tweede huwelijk een dochter geboren die den 3 October in de Kloosterkerk werd gedoopt. Ik vermoed dat de moeder na hare bevalling ziekelijk is gebleven, of zich althans voorstelde niet lang te zullen

¹⁾ Deze kwam 16 Aug. 1658 in de St. Lucasconfrerie te 's Gravenhage als leerling van VERELST. (OBREENS Arch. D. V. bl. 145.) In hetzelfde deel wordt op bl. 119 eene schilderij vermeld „*Koeyen van de Haen*”. Zie over ANTHONY DE HAEN ook Oud-Holl. 1883, bl. 298 en 1895, bl. 119.

leven. Immers reeds den 18 December 1659 maakt Joffr. ELISABETH SCHOLTS ¹⁾ *huysvrouw van d'Heer PIETER VERELST, Constrijcke schilder wonende in den Hage*, haar testament. Haar eenige erfgenaam zal zijn *haer lieve man PIETER VERELST* mits hij hun dochter MAGDALENA zal onderhouden. Getuige is Monsr. OTTO HOYNCK, schilder. Prot. Not. A. VAN WARMENHUYSEN, den Haag. Waarschijnlijk heeft de vrouw het maken van haar testament niet lang overleefd.

PIETER VERELST schijnt ten dien tijde in eenig aanzien bij zijne confreres te hebben gestaan, want wij vinden hem den 13 October 1659 tot hoofdman der confrerie van St. Lucas gekozen om te dienen tot 18 October 1660. ²⁾

Den 7 Febr. 1662 huurt *de Heer Pieter Verelst constrijck schilder alhier in den Hage* een huis en erve aan de zuidzijde van de Veerkade voor 6 jaren tot f 200.— 's jaars. Prot. Not. de Vos, den Haag. Getuige is zijn zoon HERMANUS. ³⁾

Op de lijst der leden van de Haagsche Schilders Confrérie, begonnen in 1660, vindt men den naam PIETER VERELST, waarachter staat *Is wt den Haege metterwoon vertrokken*. ⁴⁾ Dat dit bijschrift van later tijd is, volgt reeds daaruit, dat hij nog 30 Januari 1662 zijne bijdrage aan de confrerie betaalde; ⁵⁾ maar niet minder uit het huren van een huis in Febr. 1662, en wel voor den tijd van 6 jaar, zoodat hij toen nog wel geen plan scheen te hebben den Haag te verlaten. KRAMM deelt ook nog uit de manuscr. aantekeningen van TERWESTEN mede dat hij op de lijst van 1665 als levend lid en oud Hoofdman der Confrerie voorkomt. Alleen zeker is dat hij den Haag voor het einde van 1668 had verlaten, daar op 6 November van dat jaar, *op de Princegracht ten versoucke van de Erffgename van Bartholomeus Drijffhout als by den gerechte geauthoriseert tot de vercoopinge van de goederen van den geabandonneerden boedel van Pieter Verelst, schilder, vercocht werd aan goederen voor de somma van £ 410 — 15.—*

Wat sedert met hem is voorgevallen en waar en wanneer hij overleden is, is mij onbekend.

PIETER VERELST schilderde portretten, binnenvretrekken en stillevens. Slechts in een Museum hier te lande is, zoover ik weet, eene schilderij van hem aanwezig, namelijk in dat te Haarlem. Daar vindt men onder No. 166 van den catalogus *Een Hollandsch huisgezin*: gem. P. VERELST f. an^o 1665.

¹⁾ Een merkwaardig bewijs voor de slordigheid met namen in dien tijd is, dat zij in deze acte evenals bij haar huwelijk SCHOLTS wordt genoemd, maar bij de aantekening van den doop van haar kind SCHUIJLS, terwijl zij haar testament onderteekent SCHÜLS.

²⁾ Obreen Arch. D. IV. bl. 76.

³⁾ Deze was dus toen meerderjarig d. i. minstens 20 jaar. Dit bevestigt mijne vooronderstelling dat hij 1641 of 42 zou geboren zijn.

⁴⁾ Obreen Arch. D. V. bl. 154

⁵⁾ Obreen Arch. D. IV. bl. 150.

Oud-Holland, 1896.

Die National-Gemälde Galerie te Berlijn heeft twee stukken van P. VERELST. No. 830. *Bildniss einer alten Frau im dunklen Kleid und Mantel* gem. P. VERELST 1648 en No. 875 *Die Näherin. Vor einem hohen Camine ein junges Mädchen an einem grauen Rocke nährend, in der Rechten die Scheere haltend.* Ongemerkt.¹⁾

Verder vindt men werken van hem in de Musea te Kopenhagen, Dresden, Kassel, Weenen, Praag en Pest en in verschillende bijzondere verzamelingen: als te *Londen*, Lord BUTE, *Vioolspeler* 165...

Linden, Dr. LAPORTE, *Boerengezelschap.*

Hamburg, WEBER, *Kaartspelers.*

Berlijn, Een der paleizen, *Damesportret* 1653, *Dorpschirurgijn* 1664.

Gaunö, Reedtz-Thott, *Mansportret* 1654, en *Damesportret* 1654.

Kopenhagen, Madsen, *Stilleven* 1655.

Praag, Museum, *Kaartspelers.*

Mainz, Coll. OPPENHEIM, *Kaartspelende Italianen*, 20 figuren, 1652.

Berlijn, Coll. WESENDONCK, *Rookend mannetje.*

Bearwood bij *Londen*, Coll. WALTER, *Schrijfmeeester.*

De Catalogue Raisonné des collections privées de la Suède par Olof Gramberg. Stockholm 1886, vermeldt onder No. 217 *Une Jeune femme occupé à coudre*, sign. P.V. ELST. 1650, in het bezit van den heer UGGLAS te Forsmark.

Op de tentoonstelling van schilderijen van oude Meesters te 's Gravenhage, ten behoeve der Watersnoodlijdenden 1881, was onder den naam van PIETER VAN DER ELST een schilderijtje No. 129 *Fongen by het vuur*, gem. P. v. E. paneel o.18 h. o.16 br., eigenaar de Heer I. G. DE HAAN. Dit is ongetwijfeld van P. VERELST.

Op verkooping en kwamen o. a. de volgende stukken van PIETER VERELST voor.

Veiling WILLEM II., 9 Sept. 1851 te Amst. *Deux beaux portraits; un seigneur et une dame de distinction.* H. 116. L. 0.95. Toile.

Veiling ROOS, Amst. 9 Oct. 1855. *Een deftig mansportret.*

id. BRONKHUYSE te Leiden 13 en 14 Oct. 1863. *Portrait de jeune homme.* H. 0.79. L. 0.65. Toile.

Vente Coll. WEBER DE TREURENFELS. Paris Avril 1867. *Interieur. Deux*

1) Ik had mijn zoon, den schilder JAN VETH, verzocht, tijdens zijn verblijf te Berlijn, de hiergenoemde schilderijen eens nauwkeurig te bezien en mij zijn oordeel over de kunstwaarde er van mede te deelen.

Zijn oordeel luidt wat betreft No. 830: Het stuk is heel uit de verte gezien uiterst Rembrandtiek bedocld, maar inderdaad meer gelijkend op de manier waarin o. a. SCHALCKEN schilderde. Er is het onfrische in van zwarte kunst clairobscur. Ofschoon niet geheel onbekwaam vond ik de behandeling rond, zoetig en geaffecteerd. Een stukje chemiset en een sieraad in het costuum zijn beter geschilderd. No. 875 is zoover ik vinden kon niet geteekend. Het is wel in dezelfde techniek zeer vloeiend geschilderd. Een beschaafd maar slap genrestukje.

Overigens berust hetgeen hier omtrent de kunst van P. VERELST wordt medegedeeld schier geheel op mededeelingen van den Hr. E. W. MOES.

personnages assis devant un tonneau, causent gravement. Celui qui est a gauche porte de longs cheveux retombant sur un habit brun; il tient a la main un verre a moitié rempli. Celui de droite, en veste verte et culotte rouge coiffé d'un bonnet fourré, est occupé a bourrer sa pipe. Vers le fond, un troisième individu se trouve près de la porte ouverte et semble écouter la conversatiön. Bois H. o.25. L. o.20.

Vente Hotel Drouot. Paris 8 Mai 1869. *Portrait d'homme a longue barbe, la tête coiffée d'une toque rouge.*

Veiling ROOS. Amst. 31 Oct. 1871. *Musiceerende en rookende boeren* Paneel h. o.20, br. o.17.

In de verzameling van den Heer VAN DALFSEN, overl. te 's Gravenhage 1684, kwam *Een Haringh etertje van Pieter Verelst* voor.¹⁾

Bij de taxatie der schilderijen van PIETER MICHELET te 's Hage 1670 werd een schilderij voorstellende *Boeren* door PIETER VERELST geschat op f 8.— zeker niet veel; maar o. a. ook een PAULUS POTTER twee mannen te paard op f 12.00.²⁾

PIETER VERELST had zooals wij hiervoren zagen tal van leerlingen waarvan echter alleen ANTHONY DE HAEN en zijne beide zonen HERMANUS en SIJMON als schilders bekend zijn gebleven.

HERMANUS was, zooals ik hierboven heb aangetoond, in 1641 of 42 waarschijnlijk te Dordrecht geboren. Het gezin verhuisde in 1643 naar 's Gravenhage, waar hij dus zijne opvoeding genoot. Verder is ons van zijne jeugd niets bekend.

In de boeken der Haagsche schildersconfrérie vindt men de volgende aantekening: *den 9 Juny 1663 heeft Harmanus Verelst voor hem en voor sijn broeder Simon Verelst 't recht de Broederschap toecomende betaelt met 12 guldens voor yder 6 guldens alsoo het soonen syn van een meester.*³⁾ HERMAN had ruim den leeftijd voor het meesterschap, zijnde 20 jaar, bereikt, maar SYMON die in 1644 geboren was, werd waarschijnlijk slechts als leerling aangenomen.

Op een lijst van de *Naemen van alle de Meesters die onder de Edele Haegsche Const en Schilders-Broederschap hebben gestaen en begrepen zyn geweest nemende aenvanck van den jaere 1660*, vindt men de namen van HERMAN en SIMON VERELST, met het bijschrift: *woonen nu tot Voorburgh.*⁴⁾ Dit bijschrift van later datum laat ons in het duister omtrent den tijd dat zij daar zijn gaan wonen; maar staat ook buiten verband met hun lidmaatschap der Confrerie dat

1) O.H. 1895 bl. 114.

2) O. H. 1889 bl. 279.

3) Obreen Arch. D. V bl. 132.

4) Obreen Arch. D. V. bl. 154.

zij ook bij vertrek naar elders konden behouden. Dat HERMAN althans nog lid dezer Confrerie bleef blijkt daaruit, dat hij 17 Febr. 1663 zijne contributie aan het gild betaalde,¹⁾ 12 Nov. 1664 zich verbond om uit zijne nalatenschap ter instandhouding der vereeniging *f* 25.— te doen betalen²⁾ en dat hij den 6 September 1665 ter voldoening aan de bepaling dat ieder meester een werk van zijn eigen hand zou schenken ter versiering van de kamer der confrerie, *een blom vlesse met een rosie en andere bloemekens ter caemere heeft gebracht getaxeert op f* 15 — 0 — ³⁾.

Het moet niet lang daarna geweest zijn dat hij naar Amsterdam verhuisde, gelijk de volgende Huwelijksproclamatie, voorkomende in de Amsterdamsche Aanteekenboeken, aanwijst:

20 November 1667.

HERMANUS VERELST, *jonghman van 's Gravenhage met CICILIA FENE, van Venetiën, j. dr., beide woonende tot Amsterdam.*

Den 24 Febr. 1668 machtigt ABRAHAM PERZIJN in den Haag iemand te Amsterdam om voor hem te ontvangen van, en desnoods bij rechte daarvan te vervolgen *Sr. Hermanus Verelst, schilder, woonende tot Amsterdam f* 50 — 5 — *voor geleverde en gemaakte kleeven.* Not. P. DE CRETSEER, den Haag.

17 April 1670 doet HARMAN VERELST (te Amsterdam) insinueeren JOHANNES VAN KEULEN, en aenseggen dat hij ingevolge 't vonnis van 15 April l.l. *bereijst is UE. de twee schilderijen tsijnen huysse staende te laeten volgen, mits alvorens betaelende*; anders wenscht VERELST voor beschadiging enz. der schilderijen niet aansprakelijk te zijn. Not. CORN. VAN POELBURGH, Amsterdam.

Tot zoover gaan de zekere berichten omtrent HERMAN VERELST, maar die omtrent zijn latere levensgeschiedenis zijn zeer vaag en tegenstrijdig.

Volgens TERWESTENS handschriften komt hij nog in 1680 als levend medelid der Haagsche confrerie voor en is dus na dien tijd waarschijnlijk te Amsterdam *als aldaar gestabileert, en langen tijd woonachtig geweest zynde*, overleden.

Volgens een ander door IMMERZEEL medegedeeld bericht bezocht hij Rome en verbleef naderhand te Weenen totdat die stad in 1683 door de Turken werd belegerd, wanneer hij zich met zijn zoon CORNELIS ⁴⁾ naar Londen begaf, waar hij volgens PILKINGTON in 1690 zou overleden zijn.

Dit laatste schijnt nader bij de waarheid te zijn. Immers werd, volgens

¹⁾ Obreen Arch. D. IV bl. 150.

²⁾ Obreen Arch. D. IV bl. 101; achter den naam is later gesteld *Obiit Nihil.*

³⁾ Obreen Arch. D. IV bl. 134.

⁴⁾ Zie over hem WEYERMAN D. IV bl. 272.

mededeeling van den Heer MOES, zijn dochter MARIA in 1680 te Weenen geboren ¹⁾ en wijzen de volgende aan dien heer bekende portretten op zijn verblijf in Duitschland en Engeland.

Van zijn verblijf in Duitschland is het portret van LUDWIG WILHELM I. Markgraaf van Baden, genoemd „Türken-Ludwig”, een souvenir (R. WHITE sc.), van dat in Engeland de volgende:

Hampton-Court, Portret van de Hertogin van Portsmouth, als Flora.

Woburn-Abbey, Duke of Bedford, Portret van Lady Anne Russell.

Ditton Park, Portret van Miss Jennings.

Newbattle-Abbey, Portret van den 1sten Markies v. Lothian.

Van dit laatste spreekt ook de Hr. HOFSTEDE DE GROOT in Oud-Holland ²⁾. Het wordt daar genoemd: een *attractive and curious bust portrait*, door den bloemschilder (HERMAN) VERELST. HERMAN staat hier tusschen twee haakjes, beteekent dit eenigen twijfel over dien naam, dan zou ik vragen of, al heeft HERMAN ook wel eens een bloem- of fruitstuk geschilderd, het woord *bloemschilder* niet eer wijst op SYMON?

Wat de kunst van HERMANUS betreft zagen wij verder dat hij een bloemstukje aan de confrerie gaf; maar toch meen ik, ook met het oog op het bovenstaande, dat hij voornamelijk portretten vervaardigde. Men zou zelfs moeten aannemen dat hij als portrettist reeds vroeg eenigen naam had daar hij in 1668 Mr. JOHAN DE WITT en zijne echtgenoot WENDELA BICKER schilderde. Deze portretten kwamen voor in eene veiling ROOS, gehouden te te Amsterdam 25 April 1871. Zij hangen thans in het Rijksmuseum te Amsterdam.

De Heer MOES zag nog een *Bloemstuk* (vaas met bloemen) gem. H. VERELST in het Museum te Kassel en *Druiven* in het Paleis Hampton-Court.

VAN GOOL zegt dat hij in het kabinet van den Heer P. L. DE NEUFVILLE een kunstig geschildert bloemstuk van HERMAN zag; maar deze is zoo onbetrouwbaar in wat hij over de VERELSTEN zegt, dat het evengoed van SYMON zou kunnen zijn.

SYMON de tweede zoon van PIETER VERELST, werd te 's Gravenhage gedoopt den 21 September 1644. Hij kwam tegelijk met zijn broeder HERMAN

¹⁾ MARIA VERELST werd geboren te Weenen 1680 en overleed Londen 1744.

De Hr. MOES kent 7 portretten van haar, vijf heeren, copien van oude origineelen op Welbeck Abbey bij den Hertog van Portland; Een portret van een krijgsman in het Museum te Dresden en een portret van een jong man in het Museum te Neurenberg. Dit laatste is gemerkt M. VERELST. Zij wordt in GERBERS Lexicon der Toonkunst (II. p. 719) als musisienne genoemd.

WEYERMAN, die haar waarschijnlijk door eene schrijffout N. VERELST noemt, vertelt wonderen van hare bekwaamheid en inzonderheid van hare taalkennis. (Gesch. der Ned. Sch. D. IV bl. 253 en volg.

²⁾ 1893 bl. 215.

9 Juni 1643 in de Haagsche schildersconfrèrie en woonde met hem eenigen tijd te Voorburg. Hij schijnt reeds op jeugdigen leeftijd naar Londen te zijn gegaan en daar als bloemschilder veel opgang te hebben gemaakt. Merkwaardig is wat DE LAIRESSE, in zijn betoog, dat schilders wel kunnen slagen wanneer zij van het algemeene tot het bijzondere overgaan maar niet wanneer zij een vak met vrucht beoefnende zich verbeelden alle onderwerpen te kunnen behandelen, van hem zegt ¹⁾: *Indien er een doorluchtig bloemschilder is geweest, zoo was het Verelst ²⁾. Noch Mario de Fiori, noch pater Segers, noch de Heem hebben het zoover gebracht: doch hij is eindelijk, door zijne slechte ruiling, van een aangename lente in een bedroefden winter vervallen en gesmoord.*

Ook WEYERMAN ³⁾ roemt hoogelijk zijn werk en zegt o.a. dat *hij een schilder is geweest uit duizent, een Man die met zo veel oordeel zijne bloemtafereelen schikte dat men ze alomters zo zeer om de heerlijke houding, en om de aardige lichten en schaduwen die hij daarop te pas bragt moet beminnen, als om de keurlijk geschilderde bloemen. Zijn kunstpenceel is breed, zuiver en snel, drie qualiteiten die juist alle bloemschilders niet bezitten en schoon hij zeer uytvoerig schilderde, echter wist hij die breede manier te bewaaren op zijne bloemen en fruyten dewelke zo wel van verre hunne werking doen als van nabij enz.* maar tevens vinden wij bij hem de verklaring van zijn val waarop LAIRESSE doelt.

Verblind door den lof die hij inoogste kreeg hij zulk een groot denkbeeld van zich zelf dat hij er zich op liet voorstaan alles te kunnen schilderen. De prins van Condé tijdens de regeering van KAREL II in Engeland zijnde en de Hertog van Buckingham, aan wie deze pralerij hinderde, wilden hem beproeven en vroegen hem of hij hunne portretten wilde schilderen, wat VERELST gaarne aannam; maar ofschoon hij in de gelijkenis vrij wel slaagde, versierde hij ze met zooveel bloemen, dat de Koning en de hofstoet, toen zij ze zagen, op het eerste gezicht uitbarstten in 't lachen. Toch werd hij voor zijn werk ruim betaald, en prees men het bovenmate. Dit was evenwel zijn ongeluk. Hij werd zoo opgeblazen dat hij zich de grootste van alle schilders dacht en zich niet eens verwaardigde zijne kunstbroeders te groeten. Hij kon 's nachts niet slapen, ging geheele dagen al mijmerende wandelen, en verviel tot geheele krankzinnigheid. Dit ging zoover dat hij aan het hof liet vragen om een uurtje met den Koning te mogen komen praten en meende dat hem dit niet gewijgerd kon worden want was KAREL koning van Groot Brittanie, hij, SYMON VERELST, was de koning der schilders.

1) G. DE LAIRESSE, Groot schilderboek. Derde druk 1836. II D., 2e stuk, bl. 186.

2) Ofschoon de voornaam niet genoemd wordt doelt dit, in verband met het verhaal van WEYERMAN, buiten twijfel op SYMON.

3) Levensbeschrijving der Ned. Kunstschilders D. III. bl. 248 en volg.

Later kwam hij wel weder tamelijk bij zijn verstand, maar toch heeft hij nooit meer als te voren kunnen schilderen.

WEYERMAN zegt ¹⁾, dat hij omstreeks het jaar 1710 in Londen zijnde, daar SIMON VERELST meermalen bezocht. Hij woonde toen bij eenen Londenschen kunstkooper LOVEJOY genaamd. WEYERMAN kon zich niet genoeg verwonderen hoe het mogelijk was dat die man zoo was vervallen. Immers waren *zijne geschilderde bloemen niet alleenlyk voos en wolachtig gepenceelt, maar ook daarby misteekent en zo groot van omtrek, dat de roode en witte Roozen tweemaal grooter waren als het leven enz.*

Ziedaar in 't kort wat WEYERMAN ons van SIMON VERELST verhaalt. VAN GOOL heeft getracht dit verhaal als geheel leugenachtig te bestempelen maar op geen enkelen redelijken grond. Hij weet eigenlijk niets van VERELST. Alles berust op gissing, zoodat hij hem omstreeks 20 jaar te vroeg laat geboren worden en de ontmoeting met WEYERMAN 8 jaar te laat stelt. Hierdoor zou VERELST bij het bezoek van WEYERMAN al meer dan 90 jaar oud hebben moeten zijn, en dat is zijn voornaamste bezwaar tegen het verhaal. Bovendien meent hij dat als SYMON VERELST zulk een bekwaam bloemschilder was geweest, hij, daar hij tweemaal in Engeland is geweest en vele kabinetten aldaar bezocht, ook wel iets van zijn werk zou hebben gezien of door liefhebbers daarover hooren spreken.

Maar wat WEYERMAN verteld schijnt bevestiging te vinden in het verhaal van den kunstliefhebber ALLARD DE LA COURT, die in 1710 met twee andere liefhebbers Londen bezocht. Men had kennis gemaakt met SYMON VERELST, wiens schilderijen men den 24 Juni 1710, ging bezichtigen en nu zegt DE LA COURT: *als waarende deese man in mijn huys gelogeert, liet mij verzoeken of geneege was syn const te sien, dat nooit diergelyke in Hollandt of Italien soude hebbe gesien, dog wanneer 't selve sag viel seer af, was slegt geschildert. Dorst evenwel nog £ 100 voor een stukje eyssen, synde een seer slegt Bloemstuk.* ²⁾

Hieruit blijkt dat hij in dien tijd nog een hoog denkbeeld van zijn werk had terwijl het minder dan middelmatig was.

Dat hij evenwel in zijnen goeden tijd werkelijk zeer verdienstelijk schilderde getuigt Dr. BREDIUS als hij zegt dat *Simon fraaie bloemstukken schilderde, die thans helaas meestal in Rachel Ruysch omgedoopt zijn en ook als twee droppels water op haar werk lijken.* ³⁾ Dr. BREDIUS bezit een klein gem. bloemstukje van S. VERELST, en zag fraaie stukken van hem onder andere namen o. a. in het Museum te Frankfort. Ook is een zeer fraai bloemstuk van S. VERELST in de Gallerie POMMERSFELDEN.

1) Hij zegt: *Wij gingen hem omtrent 18 jaren geleden dikmaals bezoeken.* Daar het derde deel van zijn werk in 1729 werd uitgegeven meen ik dit dus op omstreeks 1710 te mogen stellen.

2) Oud-Holland 1887, bl. 71.

3) *ibid.* 1894, bl. 167.

KRAMM zegt dat er op de tentoonstelling te Manchester in 1867 een portret van MARIA VAN MODENA, gemalin van JACOBUS II was, door SIMON vervaardigd. F. BOGAERTS die zich in tijd en plaats van geboorte deerlijk vergist, zegt dat SIMON VERELST in 1721 te Londen is overleden. Dit kan waar zijn, hij zou dan omstr. 77 jaar zijn geworden.

KRAMM noemt nog eenen J. VERELST van wie op den Catalogus J. OTTEN-HUSLEY Amst. 1798 onder No. 10 en 11 een bloem en een fruitstuk voor kwamen.

Ik meende eerst dat hier J in plaats van S. was gelezen; maar de heer MOES deelde nog een en ander mede waaruit blijkt dat er werkelijk een schilder JOHANNES VERELST is geweest. In 1691 was hij getuige te Londen (Hist. Mss. Com. XIV Rep. Appendix 6. p. 21—25). Bij Redford (I. p. 25, 27) wordt een auctie vermeld van JOHN VERELST, painter. Terwijl de volgende schilderijen van hem aan den Heer MOES bekend zijn.

Parijs, Louvre. Damesportret.

Brunswijk, Museum. Bloemen.

Boston, Museum. Dood gevogelte.

Pommérsfelden, Coll. SCHÖNBORN. Bloemen in een glas.

Brunswijk, Coll. VIEWEG. Vogels.

Stockholm, M. F. SANDER. Bloemen.

Ik vermoed dat het ook een zoon van PIETER was. Immers werd den 19 October 1648 te 's Gravenhage een zoon van dezen gedoopt die den naam van JOHANNES ontving.

Hilversum, Mei 1896.

